

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

ДИВАНУ ЛУГАТ ИТ-ТҮРКТӨГҮ АЙБАН ЖАНА ӨСҮМДҮК АТТАРЫ БОЮНЧА САЛЫШТЫРМАЛУУ ИЗИЛДӨӨ

Каныбек Умурзаков

Магистратура, түркология бөлүмү

**Илимий жетекчи
Гөксел Өзтүрк
Июнь, 2007, 206 б.**

Айрым адамдар, айрыкча ономастика изилдөөчүлөрдү бул же башка бир нерсенин, окуянын жана буюмдардын кантип аталганын дайыма кызыктырган. Кээде бир аталыш же бир түшүнүк ал туюндурган нерсе менен тыгыз байланышта болсо, кээде маани жагынан эч байланышсыз деп табылат. Биз да Дивану Лугатит-Түрктөгү айбан жана өсүмдүк аттарынын эмнеге жараша аталганын изилдөөнү чечтик.

Изилдөөбүздүн биринчи бөлүмү болгон Киришүү бөлүмүндө XI-XII кылымдардагы түрк тилинин эң маанилүү чыгармаларынан бири болгон Дивану Лугатит-Түрк менен байланыштуу жалпы маалымат берилген.

Диссертациябыздын экинчи бөлүмүндө айбан аттарынын эмнеге жараша аталганын жана түзүлүшүн изилдедик, айбан аттарынын тамырын, классификациясын, азыркы кыргызча жана түркчөдөгү эквиваленттерин бердик. XI-XII кылымдардагы айбан аттары менен азыркы кыргызча жана түркчө айбан аттарынын арасында бир топ окшоштук менен бирге айырмалар да табылган.

Экинчи бөлүмдө Дивану Лугатит-Түрктөгү өсүмдүк аттарынын эмнеге жараша аталганы изилденди, алардын классификациясы, тамырлары берилди, азыркы кыргызча жана түркчө эквиваленттери менен салыштырылды.

Бул теманы тандоодо, изилдөө убагында маанилүү кеңештерди берген, билимин бөлүшкөн Доц. Др. Гөксел Өзтүрк агайыма, башка мугалымдериме жана досторума көңүл бургандары жана жардам кылгандары үчүн ыраазылыгымды айткым келет.

ÖZ

DİVANU LUGATİ'T-TÜRK'TEKİ HAYVAN VE BİTKİ ADLARI ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ADBİLİM ÇALIŞMASI

Kanbek Umurzakov

Yüksek Lisans, Türkoloji Anabilim Dalı

**Danışman: Doç. Dr. Göksel Öztürk
Haziran 2007, 206 s.**

Dilbilimcileri, özellikleri adbilimcileri bu veya başka bir nesnenin, olayın ve diğer şeylerin nasıl adlandırıldığı her zaman ilgilendirir. Bazen bir ad veya bir kavram ifade ettiği şey ile sıkı bir anlam ilişkisi içerisinde iken, bazen anlam bakımından hiç ilgisiz bulunur. Biz de Divanu Lugati't-Türk'teki hayvan ve bitki adlarının neye göre adlandırıldığını tespit etmeye çalışılmıştır.

Bitirme Tezimizin birinci bölümü olan Giriş bölümünde XI-XII asırlar Türkçesi'nin en önemli eserlerinden biri olan Divanu Lugati't-Türk ile ilgili geniş bilgi verilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde hayvan adlarının neye göre adlandırıldığı ve yapısı incelenmiş, hayvan adlarının kökenlerini, tasnifini, günümüz Kırgızca ve Türkiye Türkçesi karşılıkları verilmiştir. XI-XII asır Türkçesi'ndeki hayvan adlarıyla günümüz Kırgız adlarının arasında birçok benzerlikler olduğu kadar, ayrılıklar da tespit edilmiştir.

İkinci bölümde Divanu Lugati't-Türk'teki bitki adlarının neye göre adlandırıldığı incelenmiş, tasnifi, kökenleri verilmiş, günümüz Kırgızca ve Türkiye Türkçesi karşılıklarıyla karşılaştırılmıştır.

Bu konuyu seçmemde, tez çalışmamda değerli tavsiyelerde bulunan, bilgilerini paylaştan Yard. Doç.Dr. Göksel Öztürk hocama, diğer değerli hocalarıma ve arkadaşlarıma ilgi ve yardımları için teşekkür etmek istiyorum.

АННОТАЦИЯ

СРАВНИТЕЛЬНОЕ ОНОМАСТИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПО НАЗВАНИЯМ ЖИВОТНЫХ И РАСТЕНИЙ ДИВАНУ ЛУГАТ ИТ ТУРКЕ

Каныбек Умурзаков

Магистратура, отделение тюркологии

Научный руководитель

Гёксел Озтурк

Июнь, 2007, 206 стр.

Людей, особенно тех, кто занимается ономастикой, всегда интересовало, почему та или иная вещь названа таким образом, и никак иначе. Иногда обнаруживается связь между вещами или понятиями, которые они выражают, иногда между ними не бывает никакой семантической связи. Мы тоже попытались выяснить, как даны названия животным и растениям в Дивану Лугат ит-Турке.

В первой части нашего исследования даны общие сведения об одном из самых значимых произведений XI-XII веков - Дивану Лугат ит-Турке.

Во второй части нами исследованы названия животных и их структура, также даны корни названий животных, их классификация, современные соответствия в кыргызском и турецком языках. Много обнаружено как схожестей между названиями животных в тюркском языке XI-XII веков, так и различий.

В третьей части нами исследованы названия животных и структура их названий, также даны корни названий животных, их классификация, их сопоставление с кыргызскими и турецкими соответствиями.

Хочу выразить благодарность моему научному руководителю доценту Гёкселю Озтурку за его ценные советы и за то, что он посоветовал выбрать эту тему для исследования, поделился знаниями, а также всем моим преподавателям и друзьям за их поддержку, внимание и помощь.

ABSTRACT

COMPARISON ONOMASTIC RESEARCH ON NAMES OF ANIMALS AND PLANTS IN DIVANU LUGAT IT–TURK

Master's Program Thesis

Turcology Department

Prepared by: Kanybek UMURZAKOV

Supervisor: Associate Professor: Goksel OZTURK

June 2007, 206 p.

The people who learn onomastic are interested why these or those things are called like this way not another way. Sometimes connection between things and conceptions is come to light which they express, sometimes there is no any semantic connection between them. We also tried to find out the names of animals and plants from Divanu Lugat it-Turk.

In the first part in our thesis is given general information about one of the most important work in XI-XII centuries Divanu Lugat it-Turk.

In the second part names of animals and their structure is researched by us, there is also given root of animals' names and their classification and equivalents in Kyrgyz and Turkish languages. It is found out that there are many similarities between names of animals and plants in Turkic language of XI-XII centuries.

In the third part of our thesis is researched names of animals and the structure of their names, there is also given root of animals' names and their classification and comparison with Kyrgyz and Turkish equivalents.

I'd like to thank my supervisor, associate professor Goksel Ozturk, for his useful advice and that he had advised to choose this theme for research, and he had shared knowledge and I'd like to thank my teachers and my friends for their support and help.